

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20 kr., za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 7. avgusta 1861.

Kako bi asekuracija zoper točo se dala najbolje napraviti.

Letos hvala Bogu! v naših krajih toča še ni toliko škode storila kakor v družih; vendar človeka serce boli, ako bere, kako je drugod, in kar pri nas letos ni, utegne biti drugo leto.

Ko pa človeka serce boli, začne glava premišljevat to in uno. Tako tudi mi že več let premišljujemo, kako bi se dala asekuracija napraviti, ktera bi zavarovala poljske pridelke brez prevelikega plačila, ker ravno prevelika tarifa je, ki ljudi straši, da si ne dajo zavarovati svojega polja. In res moramo reči, da nobena asekuracija zoper točo, kolikor smo jih poznali, ni še na terdnih nogah stala, pa se tudi dolgo ne obdržala. Slišali smo, da hvalevredna asekuracija „Phönix“ je jela tudi na to misliti, kako bi škodo toče pod svoje varstvo vzela; prosila je tudi krajnsko kmetijsko družbo za nekatere pripomočke in za svet; družba ji je povedala, kar vé, in ji dala v pripomoč, kar ima.

Al naša misel je bila in bo vedno ta, da ni mogoče nobene asekuracije dober kup napraviti, ako se vsi kmetovavci, vsi poljski gospodarji cele dežele ne udeležijo take asekuracije.

Za postavbo bi se moglo izreči, da vsak gospodar pristopi k tej asekuraciji; tako bi dobili vzajemno asekuracijo (wechselseitige Hagel-Assecuranz) ali po naše reči bratovščino zoper škodo toče. Taka asekuracija bi bila najcenejša in pa tudi popolnoma varna.

Kako pa bi se dala osnovati?

Pošten gospodar, ki se zapiše v asekuracijo, ne išče pri nji kakor v loteriji sreče in dobička na kupe; on želi le, da se mu, kolikor je mogoče, škoda poverne.

Da se tedaj vsako prenapeto hrepenjenje po dobičku odverne, pa vendar vsakemu deležniku te asekuracije po pravici odškodovanje odmeri, se ujemajo tudi naše misli s temi, ki smo jih unidan v tedniku česke gospodarske skušnje brali, da naj bi se katasterska cenitev za podlago djala in vsakemu, ki mu je toča polje, nograde ali senožeti pobila, se toliko odškodovanja dalo, kolikor pridelok po versti (klasu) zemljišča znaša. Pri tem se vé da ne bo dobička na cente; al toliko bo vendar vsak gospodar povračila dobil, da bo mogel izhajati.

Kako pa bi se plačilo ali tarifa odločila, ki bi jo mogel zavarovanec ali deležnik odrajtovati leto in dan?

Ta tarifa bi se najpravičnije odmerila po davkovskem goldinarji.

Kdo pa naj bi škodo cenil, ki jo je toča naredila?

Po naših mislih bi bila poddružnica kmetijske družbe, ki je v tistem okraji, za to opravilo najpripravnija; ž njo vred naj se pa pri tej cenitvi tudi združijo župani in županijski odborniki po toči pobitih krajev.

Znesek povračil ali odškodovanja naj se po preteku leta ali konec leta po davkovskem goldinarji na vse gospodarje odloči ali razpartí.

Vsakoletne plačila od posameznih gospodarjev za to asekuracijo naj bi pobirale županije.

Po izgledu graške vzajemne asekuracije za ogenj se vé da bi se moglo napraviti potem v vsaki deželi središče ali glavno vodstvo, ki bi to reč v svoje roke vzelo.

Tako, mislimo, bi se dala ta reč dobro osnovati. Vsakoletne plačila, ki bi jih morali gospodarji odrajtovati tej asekuraciji, bi bile po tej napravi, tako majhne, da nižje tarife ne more biti pri nobeni drugi asekuraciji, in treba bi ne bilo, da bi se posestnik vprihodnje že vsakega sivega oblaka bal, ki se prikaže na nebu in mu žuga s točo posuti rodovitno polje.

Podavši pa te čertice bravcom našega lista ne morem drugač, da bi tudi ne želel, da bi deželni zbori to za blagostan vsake dežele važno zadevo vzeli v prevdarek in na noge spravili tako asekuracijo zoper škodo toče.

Gospodarske skušnje.

(Dobre tla v hlevih). Slavni prof. Lambl je v zboru gospodarske družbe česke po pravici tožil, da je gospodarjem premalo za to mar, kakošne so tla v hlevih, zakaj mehka zemlja serka gnojnice v-se in tako se najbolje gnojne moči sila veliko pogubi, zraven tega pa se hlev navzame tudi zopernega živini škodljivega smradu. To je dvojna napaka. On svetuje tedaj, v govejih hlevih asfaltni tlak napraviti, ki ni drag, ker za 1 kravo ne prizadene čez 30 novih krajev. stroškov. Neki gospodar je na drobno prerajtal, da je od krave poprej okoli 480 bokalov gnojnice leto in dan dobil; ko je asfaltni tlak napravil, pa je je dobil od krave 2040 bokalov, — tedaj 1560 bokalov zdaj več. To je silen razloček in vreden, da ga vsak gospodar pretehta.

Ker pa asfalt nam ni tako pri rokah, kakor tisto apno, ki se cementno ali hidravlično apno imenuje in se dobiva na več krajih (pri gosp. Prašnikarju v Kamniku, v Zagorji poleg železnice in drugih krajih) in ker se s tem apnom, o katerem smo še le unidan govorili v 26. listu „Novic“ na 205. strani, za vse take potrebe terden tlak, terdna kad ali kar si bodi naredi, bomo enmalo bolj na drobno popisali, kako se tak tlak napravi.

Napravlja se tlak iz cementnega apna, ki v hipu postane terd kakor skala, tako-le: Vzemi 4 dele debelega peska, 2 dela drobnega peska, 1 del pa cementnega apna (ali drugač rečeno: vzemi cementnega apna in štirikrat toliko debelega, dvakrat toliko pa drobnega peska) in prilij toliko vode, da je vsa zmes dobro vlažna (mokra). Ko si si napravil to zmes, daj si jo v škafih nositi na mesto, kjer si želiš tlak napraviti. Potem z bêtom ali kicom pehaj ali tolci hitro in neprenehoma, da ti vês debeli pesek ne zgine in se vsede v tla, voda pa na verh stopi. Potem s prav drobnim peskom posuj tla in narejeno je vse, skor za večne čase. Štirje delavci (eden nosi pripravo skupaj, drugi jo meša, tretji napravljen zmes nosi v škafu na mesto, kjer se tlak dela, in eden tû s kicom tlak pehá) so k temu potrebni, da vsak svoje delo stori. — Cent tega cementa (hidravličnega apna) veljá v Ljubljano postavljen 1 gold.

20 kr. Gosp. Prašnikar v Mekinah blizo Kamnika ga v stopah tolče in žgè. Gosp. Zalar, posestnik ljubljanske gostivnice „pri Slonu“, bo o tem vsakemu rad vse na drobno povedal, kar zvediti želi, ker on je dobro skušen v tem delu, ki se ga vsak delavec v pol uri lahko do dobrega nauči.

Živinozdravilske skušnje.

(Zoper drisko pri teletih sesajočih in odstavljenih in drugi mladi goveji živini) mi že okoli 20 let voda grenkih mandeljnov prav dobro služi. Voda iz grenkih mandeljnov, mleku podobna, se ravno tako napravi kakor iz sladkih, le s tem razločkom, da se grenki mandeljni neolupljeni raztolčejo in v mlačno vodo denejo. Teletu pri sescu se dá pol maselca takega mandeljnovega mleka, ki se napravi iz 6 do 8 grenkih mandeljnov, odstavljenemu in močnejemu teletu se ga pa po maselcu daje, ki je iz 8 do 10 mandeljnov napravljen. Ta pijača se daje teletu čez eno uro potem, ko je sesalo, ali pa 2 uri preden se h kravi pusti; pri odstavljenih in starejih eno uro preden se kermijo, ali dve uri po klaji. Odstavljenim teletom se mora med tem dobra suha piča iz šrotanja, pa le po malem dajati, piti pa prestana voda, nikoli pa kalna in premerzla; če je pa premerzla, mora nekoliko časa postati, da se pogreje nekoliko, preden se ž njo teleta napajajo.

Važen sklep goriškega deželnega odbora gledé na slovenski jezik.

(Konec)

Kar se izobrazjenih Slovincov tiče, jih bolj dušne kot materialne zadeve tiščijo, in najmodrejši odborovi ali zborovi sklepi, kateri le na pospeševanje telesne koristi namerjajo, ne bojo domoljubnih serc potolažili, dokler narodnost ne obvelja. In ko bi se jim vse kraško kamenje v pšenične hlebe, in vse gore od Sabotina do Kerna v kaliforniske rudnike spremenile, bi zapuščenim sirotam enako s tužnim glasom popraševali: kje so, kaj delajo mati? Kaj pomaga čverstemu sadežu rodovitna perst in vsi pogoji rastenja, če mu solnca in gorkote manjka? In ali v smert obsojenega pogernjena miza mar kaj veselí?

Zavoljo tega slišimo in beremo najrajše, da se naši možje, pri kateri koli priložnosti, bodi si v domačem zboru in odboru ali na Dunaji, v očitnih ali skrivnih sejah, javno ali privatno pred vsem za národne pravice potégujejo. Vsaka taka pridobitev, vsaka taka zmaga, je toliko več vredna, kolikor več se po nji narodno življenje hrani in brani.

V boljše razumljenje tega, kar naš odbor dela in sklepa, naj mi bo dovoljeno, kratko in kolikor mogoče, resnično karakteristiko naših odbornikov tukaj vverstiti.

Sostavljen je odbor, kakor je znano, iz glavarja gosp. grofa Vilh. Pace-ta, — gosp. dr. Kar. Doljaka, advokata, poslednjih 10 let mestnega župana, zdaj srenjskega svetovavca, in glavarjevega namestnika, gospoda Andreja Winkler-ja, adjunkta pri c. kr. okrajni gospóski goriškega obmestja, gosp. dr. Jož. Deperis-a, advokata, in gosp. dr. Al. Pajer-ja, kandidata za advokaturu; poslednja dva sta zraven tudi mestna svetovavca.

Grof Pace sloví kot pošten, pravičen mož; diči ga priprosta ravnota, in žlahno, nadloge človeštva občuteče serce; zveden je v kmetijskih rečéh in javnih opravilih; djanska skušenost z bistrumnostjo združena ga dela pripravnega za imenitno službo njegovo. Nemec po odgojenji, kakor veči del tukajšnjih plemenitnikov, stoji, priznavši, da za nemški živelj ni tukaj ugodnih tal, kot srednik nad narodnima strankama, in pomaga, kjer je treba, zaterti pravici na noge. Vsi Lahí ga čislajo. Deželne potrebe so mu znane; želja preuredb in poprav pa ne maja zvestobe njegove do Avstrije in cesarja.

Dr. Doljak, pošten, častitljiv, učen mož. Znanstvo se vjema pri njem s pobožnostjo, in italijanizem ne dela katoliškemu prepričanju sile; najden, kakor e v cerkveni zgodovini in kanoniškem pravu, se prederzne, kakšenkrat celó — sit venia verbo — konkordat, to je, cerkveno svobodo zagovarjati; imenoval bi ga našega Montalemberta, ako bi se neke stranke izmed preproste in izobrazene goriške derhali ne bal, kateri je njegov značaj tern v peti, in ktera ga prav v duhu brezsrarne dunajske „Preše“ sovraži in zaničuje. Njegovi zoperniki ga pa tudi zastran tega černijo, ker je v jezikovski in narodni zadevi pravičen; dobro bi bilo, ako bi se besede, ki jim jih je 13. junija v zboru mestnega svetovavstva pod noge zabrusil, germano-in slovenofagov prijela, besede: „vsak izobrazen Goričan bi mogel vse tri jezike zuati, italijanskega, slovenskega in nemškega“; (na dnevnem redu je bilo namreč vprašanje zastran učnega jezika na tukajšni realki). Ako še pristavim, da je najizverstniši parlamentarni govornik, ne bo treba ugibati, od kod... illae... Njegova največa pregreha neki je, da raje bere, kot piše. V zbor so ga Gradiščanje izvolili; Avstriji je zvest.

Gosp. Winkler je naš domačin, edini Slovenec v odboru. Da ga imajo za izverstnega jurista, za razsvetljenega in modrega vradnika, kateremu je duhomorno kalupovanje neznano, kterege bistro oko je že davno zapazilo in spoznalo, kar je v deržavnem in javnem življenji skazženega in pomanjkljivega in kako bi se dalo pomagati; da ga vikši in tovarši visoko čislajo in vse stranke spoštujejo; da mu zraven nemškega italijanski jezik tako gladko teče, da bi se bilo še celó italijanskim matadorom njegove kritike bati, ako bi se tako rešetanje z njegovim oistro uravnim značajem ujemalo: za vse to bi moglo tistim mar biti, katerih je skerb, da pride pravi mož na pravo mesto. Kar imam jez pristaviti, je to, da ga je gola ponižnost in priljudnost. Ure in ure se s pomoči in sveta iskajočimi kmeti ne kakor vradnik, ampak kakor prijatelj, s čudno poterpežljivostjo tako umevno in po domače pogovarja, da jim more serce veselja igrati. Kakošen razloček med njegovim vedenjem in unim sirovim režanjem „parlé da cristian“! Za koliko bi bile ljudstva in vlada na boljem, ako bi se ne le nižje, ampak tudi višje službe takim možem podeljevale. — Winkler ni le po rodu in kervi Slovenec, ampak tudi po mislih in prepričanji svojem, in kolikor zmerniši in previdniši, toliko bolj intensivno in zdatno je njegovo postopanje po poti narodnega napredka; on vé, za kaj se poganjamo in kaj hočemo doseči. Da slovenski tudi piše, bi skor ne bilo treba praviti.

Dr. Deperis je italijanskih misel; pa akoravno se za italijanščino poteguje, ni moč reči, da je prenapet, in družim jezikom posebno sovražen; saj je v poslednji zborovi seji še celó nemški jezik zagovarjal; njegovo pravilo, po vsem, kar slišimo, je: „medium tenere beati“. Tudi zmernost kaj veljá!

Dr. Pajer je mlad pa zmožen mož. Na svetlo ga je še le letošnje volitno gibanje privabilo; naenkrat je kot prederzen liberalec zaslovel in ker gesla „odi profanum vulgus...“ ne pozna, in je vsegamogočen ljudovod duša italijanske stranke postal. V mestnem svetovavstvu, ki je večidel njegova stvar, ima veliko oblast, sosebno nad — ničlami. Svojih politiških misel ne mara skrivati in tajiti. Njegovo „ceterum censeo“ je: „proč z nemščino!“ Slovence je nekaj časa s plajščem enakopravnosti zagrinjal, pa ker je bil pri nekterih priložnostih zabil konjsko kopito zagerniti, je splaval naše zaupanje po vodi. Ko bi se bil hotel od nas kako malo zmernosti naučiti, bi mu ne bilo tako težko Slovencom pravičnemu biti, kar bi se mu menda tudi iz kervoslovnih vzrokov spodobilo. Bodi si pa kakor koli, upamo, da se bo njegovo sicer blago serce saj o materijalnih zadevah, in kjerkoli si niste narodnosti vskriž, tudi za nas potegovalo.